

s.1	Puheenjohtajan palsta
s. 2-4	Kevätretkimuistelot
s. 4	Niittylihaa ja lastenkirja-asiaa
s. 5	Kasvibongariretki Viroon
s. 6	ManTran päätösseminaari

Kaunista loppusyksyä, ystävät hyvät!

Talvi lähestyy, mutta jos katsoo tarkkaan tienpientareelle, niitetylle niitylle, laitumelle tai metsäpolun varteen poimii silmä helposti vielä kukkiviakin kasveja – muutamia kissan- ja harakankelloja, syysmaitiaisia ja peltosaunioita. Osuipa tässä kuun vaihteessa eteeni vuodenajasta sekaisen menneitä valkovuokkojakini!

Perinnemaisemayhdistyksellä on nyt juhlan paikka. Pienehkö mutta pippurinen yhdistyksemme täyttää nimittäin näinä päivinä 5 vuotta. Tähän aikaan mahtuu monenlaisia tapahtumia ja projekteja. Tällä hetkellä tuntuu, että lisää erinomaisia projekteja ollaan saamassa yhdistykselle ja monet toimijat tuntevat yhdistyksemme ja luottavat toimintaamme.

Tämän Ketonoidanlukon myötä voitte lukea kesän tapahtumista ja mikäli olette itse osallistuneet tapahtumiin, muistella mukavia yhdessä vietettyjä hetkiä varsinais-suomalaisissa (ja vähän ulkomaisissakin) perinnemaisemissa. Kuvia löydätte näistä tapahtumista lisää keväällä perustetusta perinnemaisemayhdistyksen kuva- ja retkiblogista osoitteessa:

vspmy.vuodatus.net

Mikäli joku tämän lehtisen lukijoista haluaa jakaa kuvia, retkikertomuksia perinne- ja kulttuurimaisemissa, ottakaa yhteyttä allekirjoittaneeseen. Kuvien ja tekstien laittaminen muidenkin nähtäville on helppoa, saatte minulta tunnukset ja salasanat ja sen jälkeen kaikki onkin yksinkertaista.

Uuden Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelman 2007-2013 mukaiset Leader-haut ovat avautuneet. Yhdistykselemmekin nämä maaseudun kehittämiseen tarkoitetut varat tuovat siis uutta

projektielämää. Varsinais-Suomen neljä toimintaryhmää ovat antaneet yhdistyksemme valmisteltavaksi toimintaryhmien yhteisen ympäristö-luotsihankkeen

valmistelun. Ympäristöluotsin tarkoituksena on houkutella nykyisen ympäristötukijärjestelmän myötä myös yhdistyksiä hakemaan maatalouden ympäristötuen erityistukia perinnebiotoopin hoitoon sekä kosteikon perustamiseen ja hoitoon. Pari muutakin raakileasteella olevaa hankeideaa on ilmoilla – niistä suunnitelmien edetessä lisää mm. yhdistyksemme nettisivuilla.

Myöhäissyksyn sumussa talvea odotellen;
Kimmo

PIKKUJOULUT!

Tänä vuonna yhdistys järjestää **perinteiset pikkujoulut perjantaina 23.11 kello 18 alkaen Luonnonsuojelukeskuksessa**. Martinkatu 5, Turku. Näitä et voi jättää väliin ☺ Ohjelmassa:

- Mikko Paaajanen esitelmöi kuvia St. Helenan saarelta
- Keijo Luoto ja muut luonnonsuojelupiirin saariston talkookonkarit esittelevät valokuvia vuosien varrelta
- Lähiruokaa; niittylihaa, luomuvihanneksia, metsänantimia ja hyvää viiniä - kokkina Helena Särkijärvi

Hinta 10 euroa, maksu paikan päällä

Ilmoittautumiset 16.11. mennessä

eriika.lundstrom@vsperinnemaisemat.net

Huom! Noidanlukkomme mukana on myös jäsenmaksulomake niille, jotka eivät rekisterimme mukaan ole maksaneet jäsenmaksuaan! Ilmoita mahdoll. osoitteenmuutokset: 040 5196545 tai kimmo.harjamaki@helsinki.fi tai V-S perinnemaisemayhdistys ry. Takalantie 4, 25250 MÄRYNUMMI

Eriika Lundström: Yhdistyksen kevätretki Ahvenanmaalle 17.5 – 20.5.2007

Torstiaamuna 17.5. kokoonnuimme Turun satamaan. Matkalle oli lähdössä sekalainen joukkio perinnemaisemista innostuneita retkeläisiä. Ahvenanmaan upeat maisemat olivat houkuttelleet matkalle noin 30 henkeä. Tunnelma oli leppoisa ja oli mukava havaita jälleen näkemisen iloa ihmisten kohdatessa tuttuja kasvoja. Bussikuskinamme oli taas Tomi. Laivamatka sujui mukavasti ruokailun ja jutustelun merkeissä. Ruokailuun kannattikin satsata omien eväiden ollessa totuttuun tapaan melkein pääasiallinen ruuan lähde viikonlopun aikana...

Mutta ihminen syö myös silmillään ja näin ollen voidaan sanoa, ettemme todellakaan jääneet nälkäisiksi. Torstai-iltapäivällä rantauduttuamme Ahvenanmaalle pysähdyimme Torpfärdenin lintutornille. Päivän kohokohta oli kuitenkin mielestäni ehdottomasti Ramsholmenin lehto. Keväinen lehto oli kaunis ja kevätkukkijat parhaimmillaan. Pähkinäpensaiden ja saarnien katveessa kasvoi mm. valkovuokkoja, keltavuokkoja, karhunlaukkaa, ruoholaukkaa, kevätesikkoja, heinäratamoa, miehenkämmeä, suomukkaa, lupikkaa ym. Nopean koeruutulaskennan tulokseksi innokkaimmat saivat laskettua noin 45 lajia neliömetriltä ja se on huima määrä! Löytyipä sieltä logokasvimmekin, ketonoidanlukko rankan syynäämisen tuloksen. Alueella kiersi kaunis polku, jonka varrella oli myös penkkejä. Ramsholmenia hoidetaan niittämällä sekä lehdestämällä.

Illalla majoituimme Eckerön Kyrkobyssä sijaitsevaan Gästhem Ruseliin. Kävelimme vielä päivän päätteeksi Eckerön kirkon vieressä sijaitsevalle kalmistoalueelle, jossa Marja Pälikkö kertoi Ahvenanmaan muinaismuistoalueista.

Vieläkin vähän mietityttää, miksi toiset kummut olivat isompia kuin toiset... Kalmistoalueelta jatkettiin vielä 1200-luvun lopulla rakennetun kirkon kirkkomaalle. Retken jälkeen osa jatkoi majapaikassaan laivaeväiden syöntiä ja osa painui nukkumaan.

ahvenanmaanlammasta. Rotu on paitsi ulkonäöltään hauska hienoine sarvineen myös luonteeltaan villin mielenkiintoinen. Maija myös ylläpitää ahvenanmaanlammaskisteriä.

Maija ja Jan pitävät huolta paitsi omista maisemistaan myös muista vanhoista laitumista. He ovat kunnostaneet paljon vanhoja lehdesniittyjä puita harventamalla ja lehdestämällä sekä lampaiden laidunnuksella. Maijan kanssa kierreltiin lähellä sijaitsevilla lehdesniityillä, joilla kevätesikon joukossa näyttäytyi myös veikeä jauhoesikko. Vanhat lehdestetyt puut ovat osittain jo huonossa jamassa, joten Maija ja Jan ovat lehdestäneet puujatkumon kannalta tärkeitä nuoria puuyksilöitä. Söimme

eväitämme kauniilla lehdesniityllä meren rannalla. Kylläpä maistui hyvälle! Joillekin kasvien perässä konttaaminen kostautui joten ruokailun lomassa irroteltiin myös punkkeja. Vierailun päätteeksi tutustuimme vielä Maijan tekemiin ihastuttaviin käsitöihin ja taljoihin, joista löytyi myös kotiin viemisiä.

Maijan luota lähdimme kiireen vilkkaa kohti itää ja Finströmiä, jossa meitä oli vastaanottamassa maatalousneuvoja Camilla Nyberg-Selander. Ketonoidanlukkokin bongattiin aivan mahtavalta laidunnetulta niityltä Björkössä, jossa kukkivat myös papelorikot, mäki- ja hietalemmikit, selkämekät ja monille uusi tuttavuus, vuonankaali. Camilla kertoi Ahvananmaan erityisympäristötukijärjestelmästä, jossa tukea maksetaan alueen "arvon" mukaan eikä kustannusten mukaan kuten meillä. Lisäksi kiertelimme Bastön Natura-alueella. Camilla oli hyvä opas ja aika riensi niin, että loppujen lopuksi tuli taas kiire kohti seuraavaa majapaikkaa Vårdön Bomans Gästhemmetiä! Matkalla pysähdyimme vielä Saltvikissa Borgbodan linnavuoren kupeelle. Vårdössä ilta kului rennosti tyypilliseen suomalaiseen tapaan saunan ja makkaran merkeissä.

Lauantaiaamuna hyvin nukutun yön ja tukevan aamupalan jälkeen bussi suuntasi matkansa kohti Maarianhaminaa. Matkalla pysähdyttiin mm. Bomarsundissa. Venäläisten kunnianhimoisen puolustuslinnakkeen rakentaminen alkoi vuonna 1832, mutta linnake ei koskaan tullut valmiiksi vaan englantilais-ranskalaiset joukot

hyökkäsivät sinne vuonna 1854. Rauniot ovat kuitenkin hienot ja korkealta avautuvat hienot maisemat. Kastelholman linnoituksille ehdittiin puolen päivän jälkeen. Seurue hajaantui läheisille niityille sekä linnan läheisyydessä sijaitsevalle ulkoilmamuseolle, joka esittelee tyypillisen ahvenanmaalaisen talonpoikaistilan elämää. Kastelholmasta matka jatkui kohti Nätötä, jossa sijaitsee Helsingin yliopiston biologinen asema ja Nätön luonnonsuojelualue lehtoniittyineen. Aivan mahtava Nätön luontopolku kannattaa käydä kävelemässä läpi, mikäli siellä päin liikkuu. Polun varrella vaihtuivat maisemat pähkinäpensaslehdosta merenrantaniittyyn. Lehdestettyjen puiden alla kasvoi mm. seljakämmekkää, miehenkämmekkää ja ahopellavaa. Poluilla oli mukava kulkea vaikka sade alkoikin pikku hiljaa ripsiä. Tutkimme kasveja ja nautimme keväisestä luonnosta. Kiitokset Kimmolle ja Raatikaisen Katjalle, jotka tuttuun tapaan jakoivat kärsivällisesti auttaa kasvien tunnistuksessa. Kasveista parhaiten jäivät mieleen tietysti seljakämmekät ja miehenkämmekät, joita alueella oli aivan satamäärin.

Viimeisen yön nukuimme Övernäs-gårdenissa, Maarianhaminassa. Illalla saunoimme ja herkuttelimme Irmelin tekemällä "ketonoidan salaattilla", johon ainekset Irmeli ja Kimmo keräsivät "kaikenmaailman niityiltä". Ja hyvää oli! Salaattia syömällä vähensimme samalla kedoilla haitallisten vuohenputkien ja voikukkien määrää...

Sunnuntaiamuna päätimme vielä retkeillä Herröskatanin luonnonsuojelualueella Lemlandissa, jonka kämmekkäloisto, rantalouhikon mielenkiintoiset kasvit ja meren äänet aurinkoisessa aamussa olivat piste i:n päälle. Paikka oli ehdottomasti käynnin väärtti ja oli mukava kävellä alueella kaikessa rauhassa.

Matka alkoi kuitenkin lähetä päätöstään ja bussimme suuntasikin keulansa kohti Viking Linen terminaalia. Viime hetkellä oli kuitenkin vielä aikaa onneksi maistella sitä ahvenanmaan pannukaakua. Ja olihan se hyvää! Pannukakkujen myötä heitimme hyvästit Ahvenanmaalle ja jatkoimme

matkaamme laivalla kohti Turku. Kaiken kaikkiaan kevätretkestä jäivät jäljelle taas mukavat muistot.

Tunnelma oli rento ja seura mukavaa. Kevät on kaunista aikaa varsinkin ahvenanmaalaisilla lehdesniityillä ja uusia kasvilajeja tuli taas opittua ja vanhoja kerrattua.

Ahvenanmaa on kiva paikka lyhyemmille retkille, koska välimatkat ovat lyhyitä ja näin ollen muutaman päivän aikana ehtii näkemään melkoisen paljon. Kiitokset kaikille kivasta reissusta!

Vuonna 2008 toivottavasti näemme jälleen, nimittäin elokuun tietämällä Lappiin suuntautuvalla Noidanlukko-vaelluksella!

Eija Hagelberg: Niittyliha

Monissa Euroopan maissa tunnetaan jo tuote **Niittyliha**. Tällä tarkoitetaan lihaa, joka on peräisin eläimestä, joka on laiduntanut luonnonlaitumilla tietynmittaisen ajanjakson. Luonnonlaitumia ovat erilaiset perinnebiotoopit kuten merenrantaniityt ja jokivarsiniityt. Niittyliha, tai luonnonlaidunliha, on osoittautunut Ruotsin WWF:n testeissä terveelliseksi, eettiseksi ja ekologiseksi lihavaihtoehdoksi.

Tulosten mukaan niittyliha sisältää mm. enemmän Omega 3-rasvahappoja kuin pelto-laitumien ja –nurmien rehun varassa tuotettu liha. Niittyliha usein teurastetaan karjatilan lähiseudulla, missä se myös myydään. Ruot-

issa niittylihan tuotannossa vältetään antibioottien käyttöä sekä torjunta-aineiden käyttöä. Niittyliha ei ole kuitenkaan sama asia kuin luomu-liha.

Suomessa löytyy varmasti markkinat Niittylihalle, kunhan tuote saadaan rakennettua. Kysyntää on jo nyt, mutta tietoa lihan hankintareiteistä ei ole tarpeeksi. Apuna tuotteen rakentamisessa Suomessa voidaan käyttää muista maista (mm. Ruotsi, Hollanti, Wales) saatuja hyviä kokemuksia. Rantaniityjä hyödyntävät karjankasvattajat ovat avainasemassa tuotteen markkinoinnin kehittämisessä. Yhdistyksemme tulee vuoden 2008 aikana osallistumaan aktiivisesti Niittyliha-asian edistämiseen.

Yhdistyksemme nettisivuilla on jo aloitettu niittylihantuottajien rekisterin ylläpitämistä. Sieltä löydät jo muutamien niittylihaa myyvien karjankasvattajien yhteystietoja.

Lue lisää: Artikkelit niittylihasta (pdf-muodossa) yhdistyksemme kotisivuilla:

www.vspennemaisemat.net

Eija Hagelberg: Lastenkirja valmis

Yhdistyksemme on elokuusta 2006 heinäkuuhun 2007 työllistänyt biologi-kuvittaja Tuulia Rivaston tekemään perinnemaisema-aiheista lastenkirjaa. Kirjan kuvitus ja käsikirjoitus on nyt aikataulun mukaisesti valmis. Se on juuri paraikaa taitettavana.

Taiton tekee kuusjokelainen Anu Suosalo. Tämän jälkeen aloitamme rahoituksen etsimisen kirjan painatukseen – sen luulisi olevan piirun verran helpompaa, kun on näyttää valmis taittoversio. Kirjan aiheesta sen verran, että siinä liikutaan varsinaissuomalaisella niityllä jäniksen mukana yhden vuoden ajan.

Akvarellitekniikalla toteutettu kuvitus esittelee perinnemaisemien ja erityisesti tuoreen niityn kauneutta. Kirja ei ole tietokirja, vaan sen tarkoitus on tuottaa positiivisia elämyksiä pienille lapsille. Toivottavasti saisimme kirjan painoon jo viimeistään keväällä 2008.

liro Ikonen: **Kasvibongausretki Saarenmaalle heinäkuussa 2007**

Tämän kesän antiin kuului kasvi- ja perhosbongausretki Saarenmaan ja Muhun maisemiin 3-6.7.2007. Tutustuimme valokuvaaja Keijo Luodon kanssa merenrantaniittyihin, kalkkivaikutteisiin niittyihin sekä taarnalettojen ja alvareiden kasvillisuuteen Luoteis-Saarenmaalla ja Muhussa sekä teimme pienen kasviinventoinnin Inkeri Marttilan mailla Kuressaaren lähellä. Erityisopastusta kohteiden löytämiseksi saimme Tarton yliopiston botanisti Elle Roosalustelta sekä Viron luonnonsuojelukeskuksen Saaren osaston johtajalta Tõnu Talvelta. Elle neuvoi lukuisia hyviä kohteita myös Tarton ympäristössä ja Kaakkois-Virossa, nämä kohteet odottavat vielä suomalaisia kasviharrastajia. Matkan ehdottomia kohokohtia oli kohtaaminen punavalkun kanssa. Takaisin tullessamme kävimme vielä Matsalun luonnonpuistossa. Lisää kuvia - ja liro sekä Keijon sepustuksia - löytyy yhdistyksen bongariblogista heinäkuun kohdalta. Toivottavasti kesän kuvat lämmittävät syysateiden keskellä.

Pikkuhäiveperhosen (*Aparatura ilia*) tunnistaa yläsiiven mustasta oranssikehäisestä silmästäplästä. Tämä kaveri tuli imuhommiin riihitupamme aamiaispöydälle 4.7.2007. Laji voi tulla ilmaston lämpenemisen myötä myös osaksi Suomen lajistoa.

Undvan niemen lähellä oli hienoja taarnalettoja. Lajiston valtiaat olivat taarna (*Cladium mariscus*), kirkiruoho (*Gymnadea conopsea*), rantahirvenjuuri (*Inula salicina*), viitasammakonputki (*Hydrocyte vulgaris*), ruskoruosteheinä (*Schoenus ferrugineus*) ja suoneidonvaippa (*Epipactis palustris*).

Kuusamakiitäjä (*Hemaris fuciformis*) muistuttaa kimalaista, mutta sillä on "lentäjän eväät", sillä se imee metensä lennosta. Toukka elää kuusamilla ja lumimarjalla.

Koorenömmen alueella kävimme kuvaillemassa punavalkkuja.

Teija Tiitinen
**ManTra –projektilaiset kierroksella
Varsinais-Suomessa**

Yhdistyksemme ohjaama ja hallinnoima kansainvälinen perinnemaisemia ja niiden hoitoa käsittelevä ManTra –projekti (Management and Conservation of Traditional Landscapes in the Nordic and Baltic Countries and in the Republic of Carelia) järjesti päätöskokouksensa Suomessa 6.-10.6.2007. Päätöskokouksen teemana oli ”Perinnemaisemat ja niiden hoidon laatu Pohjois-Euroopassa” (”Focusing on the management quality of traditional rural biotopes and landscapes in the Northern Europe”).

Päätöskokous alkoi torstaina 6.6. ulkomaisten vieraiden saapuessa Suomeen. Tervetuliais-ohjelmaksi heille oli järjestetty suomalaiseen niittylihaan ja sen tuotantoon tutustuminen. Samalla tutustuttiin myös suomalaiseen saunaperinteeseen ja perinnemaisema-alueilta kerätyistä yrteistä valmistettuihin rohtokylpyihin. Torstai-illan rentouttavan ohjelman vastapainoksi perjantaina oli vuorossa varsin työntäyteinen seminaaripäivä Paimiossa Varsinais-Suomen Kansanopistolla. Sekä ManTra – projektilaisille että suomalaisille perinnemaisema-asiantuntijoille (sekä muillekin asiasta kiinnostuneille) suunnatussa seminaarissa kuultiin yhteensä 11 esitelmää, joissa esiteltiin perinnebiotooppien hoidon menetelmiä ja seurantaa projektiin osallistuneissa maissa. Esitelmät käsitelivät perinnemaisemiin liittyviä uhkia, mahdollisuuksia ja niiden historiaa, kansallisissa projekteissa saatuja tuloksia, maanviljelijöille annettua neuvontaa ja aktiivointia. Erityisen ilahduttavaa oli, että Suomesta paikalle oli päässyt myös Tarja Haaranen ympäristöministeriöstä. Hänen esitelmänsä käsitteli maaseudun kehittämisohjelmien antamia hoidon laatuun liittyviä mahdollisuuksia uudella ohjelmankaudella. Esitelmien lisäksi seminaarissa jaettiin tietoa postereilla ja esitteillä.

Illalla ohjelmaa jatkettiin Askalan upeassa perinnemaisemaympäristössä, jota seminaarilaisille esitteli innostavaan tapaansa Viri Teppo-Pärnä. Paimionjokilaakso esittäytyi ManTralaisille upeimmassa mahdollisessa väri- ja tuoksuloistossaan. Myös torstai-illan tarjottavat edustivat varsinaissuomalaista perinnemaisema-tuotantoa. Niittylihamakkarat, juurespuuro ja

kääkkiäiset nautittiin Helka Iksen kitaramusisointia kuunnellessa. Suomalainen kesäilta ei tästä olisi enää paremmaksi voinut muuttua.

Perjantaina seminaarilaiset siirtyivät veneeseen ja matkustivat aivan Suomen aluevesirajojen tuntumaan keskelle Kihtiä Houtskarlin Jungfruskärille. Sinne oppaaksi saimme Leif Lindgrenin Metsähallituksesta. Parhaana mahdollisena asiantuntijana Leif kertoi ja esitteli meille saaren luontoa ja siellä tehtyä pitkäjänteistä maisemanhoitotyötä. Hän painotti hoidon laatukriteereitä sekä hoidon jatkuvuuden ja sen tulosten seurannan merkitystä. Mielenkiintoisen tuntuman saaristolaisluontoon saimme myös myöhemmin illalla tehdessämme asiaan kuuluvaa punkkisyyntä: nymfejä löytyi yhden jos toisenkin seminaarilaisen sääriltä.

Illaksi ehdimme Seilin saarelle, jossa yövyimme ja pidimme varsinaisen ManTra-projektin päätöskokouksen. Illalla pääsimme tutustumaan vuonna 1733 rakennettuun Seilin kirkkoon. Erityisen vaikutuksen karuudessaan ja ankaruudessaan teki pitaalitautisille varattu eristysosasto. Iltaa toki sitten jatkettiin mukavammassa merkeissä. Illanvietto aloitettiin reippaalla sauna – ja uinitessillä, jonka virkistävyyttä lisäsi huomattavasti kesäkuun raikas merivesi. Illalla tutustuimme jälleen niittylihatuotteisiin ja kaiken kruunasi ManTra-projektilaisille valmistettujen t-paitojen jako. Jokaisella projektin jäsenelle jaettiin paita, johon oli painatettu kunkin jäsenen oma nimikko perinnemaisemakasvi.

Lauantai aloitettiin päätöskokouksella, jolloin käytiin vielä läpi käytännön asioita ja päätettiin viimeisistä aikatauluista projektin tuotteena syntyneelle www-sivustolle. (huom.

sivut löytyvät osoitteesta www.landscape.fi). Paluumatkalla Turkuun kävimme vielä tutustumassa Paraisten Lenholmin luonnonsuojelualueelle tehtyyn luontopolkuun, jonka varrella saimme tutustua niin perinnemaisema-alueeseen kuin lehtoihin ja rantaniittyihin. Luonnollisesti kiipesimme myös lintutorniin maisemia ihaillemaan. Erityiskiitokset yhdistyksen hallitus haluaa vielä osoittaa oppaillemme sekä järjestelyihin osallistuneille ja erityisesti Metsähallitusta veneen käyttömahdollisuudesta.